

ศึกษาการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ของนักเรียนโรงเรียนเลออนุกูลวิทยา อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

A of Study the Use of the Tri-sikkha Principles in Buddhism to Develop
Learning of Students of Loei Anukul Witthaya School,
Mueang Loei District, Loei Province

¹พระครูวิมลโพธิสาร (ลาน มุลที), ²จารุกิตติ์ พิริยสุวัฒน์, และ ³อุดร จันทวัน

¹PhraKru Vimolphothisan (Larn Multi), ²Jarukit Phiriyasuvat and ³Udon Chantavan

^{1,2,3}วิทยาลัยสงฆ์เลย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{1,2,3}Loei Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

¹Corresponding Author's Email: jarukit.ph@gmail.com

Received: April 10, 2025; **Revised:** June 5, 2025; **Accepted:** June 19, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน 2) เพื่อศึกษาการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสุ่มตัวอย่างตามโควตา พื้นที่ โรงเรียนเลออนุกูลวิทยา อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 37 ราย ศึกษาข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม โดยวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา และนำเสนอ การใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนเลออนุกูลวิทยา ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า ด้านปัญญา มีความถี่เหมาะสมมากที่สุด สำหรับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้หลักธรรมไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนเลออนุกูลวิทยา ด้านจิตใจ น้อยที่สุด ได้แก่ ทุกครั้งที่มีการเรียนการสอนจะต้องมีจิตใจที่สงบใจจดจ่อกับงานและหน้าที่ที่เรา กำลังปฏิบัติเพื่อให้งานออกมาดีและถูกต้องตามที่ต้องการ 2) การใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า ด้านศีล มีการพัฒนาวินัยการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ มาเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้านสมาธิ มีการพัฒนาการเรียนรู้ความรับผิดชอบการทำงานและโครงการที่ได้รับมอบหมาย มีใจแน่วแน่ มั่นคง และมีสุขภาพจิตดี มีการด้านปัญญา พัฒนาในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสมเหตุสมผล คิดอย่างสร้างสรรค์ในการแสดงออกทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน พัฒนาตนเองทางกาย วาจา โดยใช้ศีล และพัฒนาตนเองทางใจโดยใช้สมาธิ จนเกิดปัญญาในการใช้ชีวิต 3) แนวทางการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า มีกิจกรรมเสริมการเรียนการสอน 3 ด้าน คือ 1) กิจกรรมอบรมค่ายคุณธรรม

พัฒนากาย วาจา ให้อยู่ในระเบียบวินัย 2) กิจกรรมแข่งขันบทเพลงสวดมนต์ ทำนองสรภัญญะ 3) กิจกรรมเรียนรู้หลักธรรมผ่านการประกวดวาดภาพพุทธประวัติ

คำสำคัญ: หลักไตรสิกขา; พัฒนา; การเรียนรู้

Abstract

This research aim 1) to study the status of using the Tri-sikkha principle in Buddhism to develop students' learning, 2) to study the use of the Tri-sikkha principle in Buddhism to develop students' learning, and 3) to propose a guideline for using the Tri-sikkha principle in Buddhism to develop students' learning. This was a qualitative research. The area was Loei Anukul Witthaya School, Mueang Loei District, Loei Province. The key informants are 37 people using in-depth interviews and focus group discussions. The content data was analyzed Presented and the use of the Tri-sikkha principle in Buddhism to develop students' learning at Loei Anukul Witthaya School. The research results found that 1) The condition of using the Tri-sikkha principle in Buddhism to develop students' learning found that the aspect of intelligence had the highest cumulative frequency. For the issues with suggestions on using the Tri-sikkha principle in Buddhism to develop students' learning at Leianukul Witthaya School, the aspect of mind had the lowest frequency, namely, every time there is teaching and learning, one must have a calm mind, focus on the work and duties that we are doing in order for the work to be good and correct as desired. 2) The application of the Tri-sikkha principle in Buddhism to develop students' learning found that the aspect of morality, developing learning discipline that is conducive to having good and desired behavior, coming to study regularly, the aspect of concentration, developing learning, being responsible for doing homework and projects that are assigned, having a firm mind and having good mental health, the aspect of intelligence, developing in solving problems that arise reasonably, thinking creatively in expressing oneself both inside and outside the school, developing oneself physically and verbally by using morality, and developing oneself mentally by using concentration. until wisdom arises in life 3) Guidelines for using the principles of the Tri-sikkha in Buddhism to develop student learning found that there Are 3 activities that enhance teaching and learning: 1. Morality camp activities, developing the body and speech to be in discipline 2. Activities to compete in chanting songs in the Saraphan melody 3. Activities to learn the principles of Dharma through a competition to draw the life story of the Buddha.

Keywords: Tri-sikkha Principles; Development; Learning

บทนำ

ปัญหาการศึกษาของไทยกำลังเข้าขั้นน่าเป็นห่วง สะท้อนผ่านดัชนีชี้วัดหลายตัว ทั้งจำนวนเด็กที่หลุดจากระบบการศึกษาที่เพิ่มขึ้นเป็นปีละกว่าแสนคน ไปจนถึงคะแนนสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ที่ค่าเฉลี่ยคะแนนนักเรียนไทยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organisation for Economic Co-operation and Development) หรือ OECD ทั้ง 3 ด้าน คือ การอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะด้านการอ่านที่มีคะแนนต่ำสุดเป็นประวัติการณ์ (ไทยพีบีเอส, 2567) รายงานประจำปี 2566 ของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) รายงานว่า ในปี 2567 มีเด็กและเยาวชนที่ครอบครัวยากจนและด้อยโอกาสมีความเสี่ยงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษาจำนวนสูงถึง 1.8 ล้านคน จากจำนวนนักเรียนทั้งหมด 8.9 ล้านคน (Amarin tv, 2567)

การศึกษานั้นเน้นเรื่องพัฒนาปัญญามากกว่าเรื่องอื่นๆ เพราะปัญญาเป็นคุณธรรมสำคัญที่สุด ปัญญาเป็นประธานแห่งคุณธรรมทั้งหลาย พระพุทธเจ้าตรัสว่า ปัญญาหิ กุสลา วทนติ นกขตตราชาอิวตารกานั “ปราษฎ์ทั้งหลายกล่าวว่าปัญญาประเสริฐที่สุด เหมือนพระจันทร์เด่นที่สุดในหมู่ดาว” พระราชมุนี (ประยูรธมมจิตโต) ได้กล่าวไว้ว่า ภารกิจของการศึกษาคือการสร้างปัญญาหรือวิชา ซึ่งหมายถึงความรู้สถานะแท้จริงของสรรพสิ่ง คือรู้จริงให้ถึงแก่นแท้ของสิ่งทั้งหลาย ไม่ว่าจะเรียนเรื่องอะไรก็ตาม ความรู้อย่างนี้ท่านเรียกว่า ยถาภูตญาณทัศน์ะ คือ ความรู้เห็นตามความเป็นจริง การแสวงหาปัญญา คือความรู้เห็นตามความเป็นจริง นั่นแหละคือภารกิจสำคัญของการศึกษา ปัญญามีคุณธรรมอื่นเป็นบริวาร เช่นเดียวกับพระจันทร์มีดวงดาวทั้งหลายเป็นบริวารดัง พุทธพจน์ที่ว่า “สีลปริภาวโต สมาธิ มหปผโล” (อ้างใน พระเทพโสภณ (ประยูรธมม จิตโต), 2547) เป็นต้น แปลความว่า สีลทำให้สมาธิมีผลมาก มีอันสงสัมาก สมาธิทำให้ปัญญามีผลมากมีอันสงสัมาก ภารกิจสำคัญอีกข้อหนึ่งของการศึกษาก็คือการกำจัดอวิชชา มีคำถามว่าอวิชชาคืออะไร บางคนตอบว่าอวิชชาคือ ความไม่รู้ คำตอบนี้ถูกเพียงครึ่งเดียว ความหมายที่ครบถ้วนของอวิชชาก็คือ ความไม่รู้สิ่งที่ควรรู้และความรู้สิ่งที่ไม่ควรรู้ อวิชชาไม่ได้หมายถึงเพียงความโง่หรือความรู้ไม่เท่าทัน แต่ยังหมายถึงความรู้ที่เป็นขยะหรือ มลพิษ หรือความรู้เรื่องที่ไม่มีการระ ไม่มีประโยชน์ จัดเป็นอวิชชาเหมือนกัน เพราะถือเป็นการเพิ่มความมืดมามากขึ้นแสงสว่างคือปัญญา

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 10 มีเจตนารมณ์มุ่งพัฒนาชีวิตให้เป็น “มนุษย์ที่ สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถ อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” หรือกล่าวอีกอย่างคือ บุคคลที่มีความ “เก่ง ดี มีสุข” ซึ่งหากนี่คือ เป้าหมายหลักของภาครัฐที่ต้องการให้เด็กและเยาวชนไทยเติบโตอย่างสมบูรณ์ พร้อมทั้งด้าน ไอคิว และอีคิว ตรงตามเป้าหมายการศึกษา คือ ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ยึดคุณธรรมนำ ความรู้สู่สังคมไทย โดยสิ่งที่ต้องบ่งบอกว่าบุคคลใดเป็นบุคคลที่มีความเก่ง ดีและมีสุขในการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2554) ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็น ที่ปรึกษาคณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนเลยอนุบาลวิทยา มีหน้าที่บริหารการงานคณะสงฆ์ ทั้งอำเภอ การบริหารงานของคณะสงฆ์จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญ ต่อการดูแลคณะสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และส่งเสริมการศึกษา จะต้องปฏิบัติหรือจะต้องกระทำอันถือเป็นหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์ ที่ต้องปฏิบัติตามหน้าที่ทางการปกครองคณะสงฆ์ จำแนกออกเป็น 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสน

ศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านการสาธารณูปการ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ จะเห็นได้ว่า งานด้านการศาสนศึกษา งานด้านการศึกษาสงเคราะห์ และงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นบทบาทหน้าที่อย่างหนึ่งการบริหารงานของคณะสงฆ์ ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนของนักเรียน โรงเรียนเลออนุกุลวิทยา อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เพื่อที่จะนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนเลออนุกุลวิทยา อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
2. เพื่อศึกษาการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนเลออนุกุลวิทยา อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย
3. เพื่อเสนอแนวทางการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนเลออนุกุลวิทยา อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง: ศึกษาการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนเลออนุกุลวิทยา อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ มีขั้นตอนดังนี้ ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการสุ่มตัวอย่างตามโควตา สัมภาษณ์เชิงลึก (Structured In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์นักเรียนและครู โดยมี 1) ผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเลออนุกุลวิทยา จำนวน 16 คน 2) คณะกรรมการสถานักเรียนโรงเรียนเลออนุกุลวิทยา จำนวน 21 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 37 ราย

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจเอกสาร (Documentary Research) แนวคิดทฤษฎี การใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา เป็นการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากชั้นปฐมภูมิ ทั้งเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ รวมถึงแนวทางการอบรม พัฒนา การนำไปประยุกต์ใช้ด้วยการบูรณาการหลักการ บริบทสภาพปัญหาและอุปสรรคในการ พัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนเลออนุกุลวิทยา อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนเลออนุกุลวิทยา อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย 1. ประสานกับคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเลออนุกุลวิทยา 2. ประสานกับคณะกรรมการสถานักเรียน โรงเรียนเลออนุกุลวิทยา รวมถึงเก็บข้อมูล

ปัญหา การใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ด้วยเครื่องมือวิจัยแบบมีส่วนร่วมผ่านเวทีและกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview), การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group)

ขั้นตอนที่ 3 ประมวลวิเคราะห์ ศึกษาวิเคราะห์ความหมาย ลักษณะและประเภทของหลักไตรสิกขา จนถึงหลักธรรมที่เป็นปัจจัยเกื้อหนุน และวิเคราะห์หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน ตามที่ปรากฏในหลักคำสอนของพุทธศาสนา และบูรณาการ ด้านศีล สมาธิ ปัญญา และแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนที่แตกต่างกัน ปัญหาและอุปสรรค แนวทางการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา เพื่อให้เกิดแนวทางการทางการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ เชิงสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์สูงสุดของนักเรียน

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอผสมผสานทำการจัดหมวดหมู่ แบ่งประเภท เปรียบเทียบ วิเคราะห์สังเคราะห์ บูรณาการ เป็นแนวทางการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ นวัตกรรมองค์ความรู้ใหม่เพื่อสร้างเสริมกิจกรรมในโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา อธิบาย ดีความ นำข้อมูลที่ได้มากำหนดเป็นกรอบ ออกแบบเพื่อสร้างเสริมกิจกรรมในโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยาและตีพิมพ์เผยแพร่ผ่านรูปเล่มเอกสาร หรือไฟล์สื่อออนไลน์ต่อไป

ผลการวิจัย

1. สภาพการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน พบว่า ปัญหาอุปสรรค เกี่ยวกับ การใช้หลักธรรมไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย การทำงานโดยไม่วิเคราะห์ใคร่ครวญไตร่ตรองไว้ก่อนผลจึงออกมาแบบไม่สมบูรณ์ งานล่าช้าส่งงานไม่ครบตามที่ได้รับมอบหมาย มีจำนวนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 37.51 รองลงมาได้แก่ การเรียนการสอนไม่มีการวิเคราะห์ใคร่ครวญไว้ก่อนและการวางแผนที่จะสอนจึงทำให้การเรียนการสอนขาดระบบขั้นตอนในการสอนที่ดี การทำงานยังเน้นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า มากกว่าการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น และทักษะในการทำงานน้อย อยากให้มีการติดตามประเมินผลและให้ความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาในการทำงาน คิดเป็นร้อยละ 20.83 ตามลำดับ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้ เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบุคคลให้เป็น “มนุษย์ที่สมบูรณ์” ไม่ได้เน้นที่อาชีพใดอาชีพ หนึ่ง ไม่ได้เน้นว่าจะต้องพัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อสังคมใดสังคมหนึ่งโดยเฉพาะแต่เป็นการเน้น พื้นฐานหลักว่า ให้บุคคลเป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตเสียก่อน เพื่อสามารถประกอบอาชีพ หรือดำเนินการอย่างใดอย่าง หนึ่งต่อไปได้อย่างประสบความสำเร็จและมีความสุข โดยมีการศึกษาพื้นฐานพัฒนาบุคคลให้มีคุณลักษณะดังกล่าวและนำการศึกษาไปเป็นรากฐานสำหรับประกอบอาชีพต่อไป คือ ต้องเป็นคนที่ สมบูรณ์ก่อนที่จะไปเป็นครูที่สมบูรณ์ เป็นหมอที่สมบูรณ์ เป็นทหารที่สมบูรณ์ เป็นนักธุรกิจที่สมบูรณ์ต่อไป จะต้องเป็น

คนดีโดยพื้นฐานเสียก่อน ภารกิจหลักของการจัดการศึกษา คือต้องพยายามให้เห็นภาพเป้าหมายหลักให้สมบูรณ์เสียก่อน โดยการสร้างกระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา เพื่อให้สามารถวางแนวทางการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างสอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการบุคคลของสังคม และขยายผลไปสู่การดำเนินการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอน ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาสามารถนำมาพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ให้สมบูรณ์และใช้ชีวิตในสังคม เช่น ไตรสิกขาหรือศีล สมาธิ ปัญญา นั้นแต่ละส่วนมีหลักเกณฑ์เฉพาะของตนเอง นอกจากนี้ วิธีการตลอดจนผลที่เกิดขึ้นก็ไม่เหมือนกัน แต่ในความแตกต่างเหล่านั้น ไม่อาจแยกออกจากกันได้ อย่างเป็นเอกเทศ การเจริญไตรสิกขาไปสู่ความวิสุทธิ นั้นหมายเอา ศีล สมาธิ ปัญญา ที่กำลังเกิดขึ้น พร้อมในอรรถเดียวกัน คนทุกคนสามารถสร้างนิสัยในการเจริญสติได้และเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมอบรมจะเข้าถึงเหตุผลและปัญญา

2. การใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า การใช้หลักธรรมไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา และทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมกลุ่ม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก แล้วนำมาสังเคราะห์จึงได้ “การใช้หลักธรรมไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา” เพื่อเสนอเป็นช่องทางเลือกในการจัดชุดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานการศึกษา สอดคล้องกับโลกยุคดิจิทัลและสังคม Generation Z โดยแบ่งเป็น 5 ขั้นตอน หรือ Six Steps to power 4 Learning Model

2.1 กำหนดนโยบาย จัดทำแผนพัฒนา แผนปฏิบัติการ กำหนดอัตลักษณ์ “หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา “ของสถานศึกษา ประชุมชี้แจงเน้นการมีส่วนร่วม สร้างความตระหนัก ความรู้ความเข้าใจ และนำไปปฏิบัติ ศึกษา วิเคราะห์ คำอธิบายรายวิชา มาตรฐาน สาระการเรียนรู้ ตัวชี้วัด ออกแบบการสอน และเขียนแผนการสอน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 และตามหลักสูตรสถานศึกษา (Plan : P)

2.2 กำหนดให้ครูทุกคนดำเนินการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝัง หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา ทุกช่วงชั้น ทุกกลุ่มสาระและทุกภาคการเรียน ผ่านความเห็นชอบของกลุ่มวิชาการหรือผู้บริหารสถานศึกษาก่อนนำไปใช้จัดให้มีการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังอิทธิบาท 4 (Do : D)

2.3 ติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผล มีการนิเทศ การประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สรุปรายงานผลการนิเทศ การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ ประเมินพฤติกรรมของนักเรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การสนทนา หรือแบบประเมินจริยธรรม (Check : C)

2.4 ครูทุกคนนำแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ได้ไปปรับปรุงเพิ่มเติมตามข้อเสนอแนะของผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและคณะกรรมการสถานักเรียนแล้วนำไปปฏิบัติการสอนต่อไป (Act : A)

2.5 ครูจัดบันทึกจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน การสนทนากลุ่ม หลังการจัดกิจกรรมสอนเพื่อปลูกฝังหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา จัดทำข้อมูลเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นรายภาคการเรียน (Record : R)

2.6 การนำเสนอผลการจัดการเรียนการสอนการปลูกฝังหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา ของนักเรียน โรงเรียนเลออนุกูลวิทยา อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้รับทราบ เมื่อสิ้นปีการศึกษาให้จัดทำรายงานเสนอคณะกรรมการบริหารแล้วประชาสัมพันธ์ในภาพรวมผ่านสื่อสารต่าง ๆ (Accountability : A) คุณธรรมพื้นฐานนั้นควรได้รับการฝึกฝนและปลูกฝังในจิตใจ เพื่อให้เกิดทักษะชีวิต คือ ความเป็นคนดี ที่สามารถนำไปใช้ควบคู่กับ ความเป็นผู้มีสติปัญญา ได้อย่างเหมาะสม เพราะในความเป็นจริง ความเก่งหรือความสามารถ ทางสติปัญญาแต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถ สร้างสรรค์ให้สังคมสงบสุขได้ ในทำนองเดียวกันความดีอย่างเดียวก็ไม่เพียงพอ สำหรับการพัฒนาชีวิตและสร้างสรรค์สังคมของมนุษย์ให้เจริญก้าวหน้าไปได้ เพราะความดีจะต้องมีปัญหาเป็นสิ่งที่พึงพิงเป็นหลักเป็นแนวทาง ให้คนดีได้แสดงออกในด้านการกระทำ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และต่อสังคมสิ่งแวดล้อม ความสำคัญของหลักไตรสิกขาได้ ดังนี้ คือ หลักไตรสิกขาเป็นที่หลอมรวมสิกขาบทใน พระปาฏิโมกข์ เป็นสิกขาบทเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ มีอิทธิพลต่อคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นที่หลอมรวมหลักปฏิบัติธรรมทั้งหมดในพระพุทธศาสนา

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา หมายถึง กระบวนการฝึกฝนพัฒนาตนด้วยอายตนะภายในตัวมนุษย์หรืออินทรีย์ 6 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ สัมพันธ์กับอายตนะภายนอกหรืออารมณ์ 6 ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สิ่งที่ถูกต้อง กาย) ธรรมารมณ์ (อารมณ์ ที่เกิดกับใจ) พร้อมกับการประพฤติปฏิบัติตามกระบวนการของไตรสิกขา ได้แก่ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้มนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลง ไปสู่ความเจริญงอกงามของชีวิตและเป็นวิถีชีวิตทั้งหมดของมนุษย์

3. แนวทางการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน พบว่า กระบวนการเรียนรู้ในพุทธศาสนานี้ เป็น กระบวนการพัฒนาปัญญา ซึ่งครูถือเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเกิด ศรัทธาที่จะเรียนรู้ และฝึกฝนวิธีการคิด โดยแยกคาย นำไปสู่การปฏิบัติ โดยใช้หลักไตรสิกขาในการ พัฒนาให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้มี 3 ขั้นตอน คือ 1) การรับรู้ ได้แก่ การเสวนาสัตบุรุษ และการฟังสัทธรรม 2) การคิด ได้แก่ โยนิโสมนสิการ และ 3) การปฏิบัติ ได้แก่ ธรรมานุธรรมปฏิบัติซึ่งการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรมของผู้เรียนนั้นจะต้องเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎี/แนวคิด การปฏิบัติและการได้รับ หรือเห็นผลจากการปฏิบัติ (ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ) อย่างครบถ้วน การศึกษาหรือกระบวนการเรียนรู้เป็นสาระของการปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนาและ การปฏิบัติที่นันท่านเรียกว่าสิกขา อันได้แก่ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา หลักไตรสิกขา คือ หลักการพัฒนาชีวิตเพื่อให้ประสบผลสำเร็จและเป็นคนสมบูรณ์แบบตาม แนวพุทธ มีหลักสำคัญ 3 ประการคือ

3.1 สีสลสิกขา คือ ศึกษาเรื่องศีล อบรมปฏิบัติให้ถูกต้องตั้งมา ให้ถูกต้องตามหลัก การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมีสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะและสัมมาอาชีวะเจริญงอกงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางด้านความประพฤติวินัย และความสัมพันธ์ทางสังคมถึงมาตรฐาน ของนักเรียนโรงเรียนเลออนุกูลวิทยา เป็นพื้นฐานแก่การสร้างเสริมคุณภาพจิตให้ดี

3.2 จิตตสิกขา คือ ศึกษาเรื่องจิต อบรมจิตให้สงบมั่นคงเป็นสมาธิ ได้แก่ การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือ ให้เกิดมี สัมมาวายามะ และสัมมาสติ สัมมาสมาธิ เจริญงอกงามขึ้น จนนักเรียนมีความพร้อมทางคุณธรรมมีคุณภาพจิต สมรรถภาพจิตและสุขภาพจิตพัฒนาถึงมาตรฐานของนักเรียนโรงเรียนเลออนุกูลวิทยา เป็นพื้นฐานแห่ง การพัฒนาปัญญาได้ดี

3.3 ปัญญาสิกขา คือ ศึกษาเรื่องปัญญาอบรมตนให้เกิดปัญญาแจ่มแจ้ง ได้แก่ การเจริญสติของของนักเรียนโรงเรียนเลออนุกูลวิทยา การศึกษาด้านหรือขั้นตอนที่ฝึกปรือให้เกิดมี สัมมาทิฐิ และสัมมาสังกัปปะ เจริญงอกงามขึ้น จนบุคคลมีความพร้อมทางปัญญาถึงมาตรฐานของนักเรียนโรงเรียนเลออนุกูลวิทยา สามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา

การประยุกต์กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาบุคคล กระบวนการของการศึกษานบนรากฐานของไตรสิกขา ได้แก่ สัมมาทิฐิเป็นแกนนำและเป็นฐานแล้วกระบวนการพัฒนา ให้เกิดภายในตัวบุคคลที่ยังไม่รู้เรียนรู้ เมื่อรู้แล้วยังไม่เข้าใจ พิจารณาให้เข้าใจ เมื่อพิจารณาให้เข้าใจก็ดำเนินไปได้ กระบวนการศึกษานี้แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนใหญ่ ๆ เรียกว่า ไตรสิกขา ดังนี้ 1) การฝึกฝนอบรมในด้านความประพฤติระเบียบวินัย ความสุจริตทางวาจาและอาชีวะ เรียกว่า สีสลสิกขา เรียกกันง่าย ๆ ว่าศีล 2) การฝึกอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริม คุณภาพ สมรรถภาพและ สุขภาพจิต เรียกว่า จิตตสิกขา เรียกกันง่าย ๆ ว่าสมาธิ 3) การฝึกอบรมทางปัญญา ให้เกิดความรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้ความเป็นไป ตามเหตุปัจจัย ทำให้แก้ปัญหาไปตามแนวทางเหตุผล รู้เท่าทันโลกและชีวิต จนสามารถทำจิตใจให้ บริสุทธิ์หลุดพ้นจากความยึดติดถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ ดับกิเลสดับทุกข์ได้ เป็นอยู่ด้วยจิตใจอิสระ ผ่องใส เบิกบาน เรียกว่า ปัญญาสิกขา เรียกกันง่าย ๆ ว่า ปัญญา

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน ผลจากการวิจัยโดยภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนนาอ้อวิทยาได้นำหลักการและกระบวนการบริหารคุณภาพมาปฏิบัติภารกิจอย่างเป็นระบบ สามารถพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพในการดำเนินงานทั้ง 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป มุ่งพัฒนางานให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมาย สามารถประสานชุมชน และองค์กรที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ตาม เป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล สอดคล้องกับ กัญจนพรนิเสน (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลของการสอนแบบพุทธวิธีที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและวิธีคิดแบบ

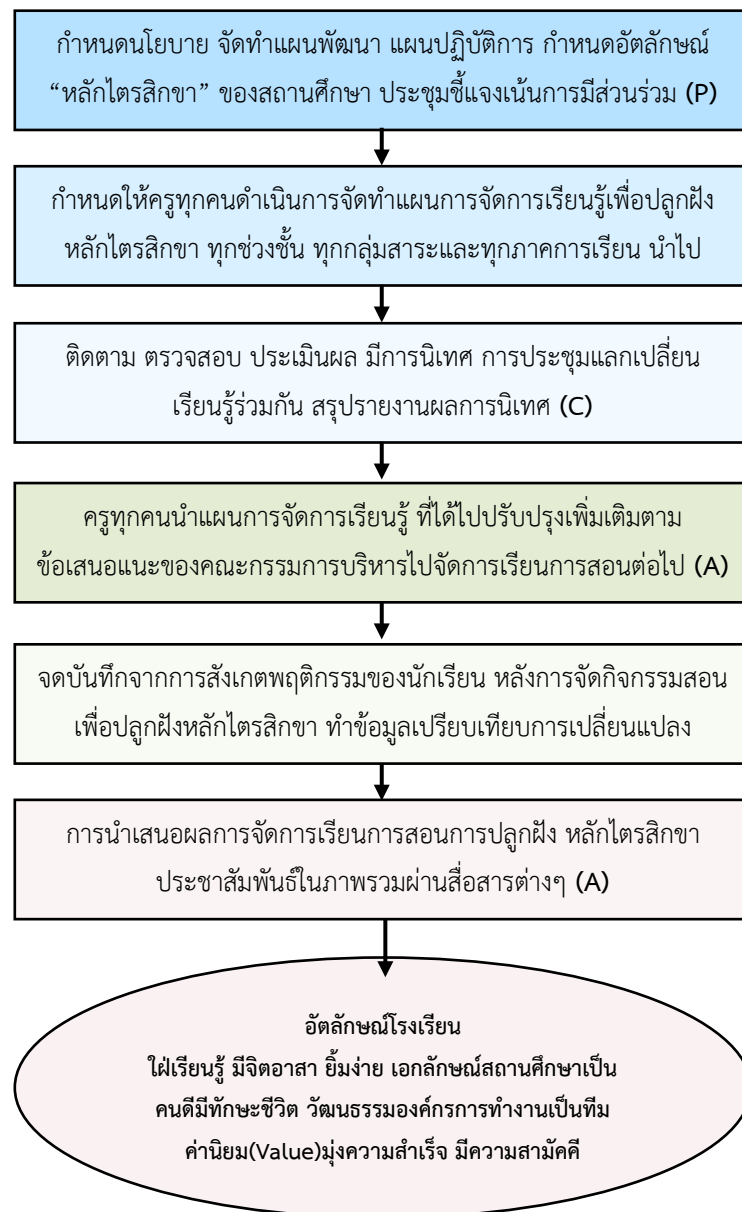
โยนิโสมนสิการ วัฒนธรรม (ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม) ของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ผลวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบพุทธวิธี ซึ่งประกอบด้วย การสอนแบบ ไตรสิกขา การสอนแบบธรรมสภากิจฉา การสอนแบบอริยสัจสี่ การสอนแบบเผชิญสถานการณ์ และการสอนแบบปจฉาวิสัชนา จำนวน 6 แผนการสอน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังทดลองสูงกว่า ก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบพุทธวิธีมีการ พัฒนาทักษะแบบโยนิโสมนสิการหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญ .05

2. การใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า โรงเรียนมีเป้าหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ มีแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา แผนปฏิบัติการประจำปีและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตรงตามวัตถุประสงค์ของแผนการศึกษาชาติ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่นอย่างชัดเจน มีหลักสูตรสถานศึกษา หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ครูได้รับการพัฒนาให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพตามมาตรฐานตำแหน่ง ได้สอนตรงตามวิชาเอกตามความถนัดจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างหลากหลายทั้งการเรียนในรูปแบบ On-Site ในโรงเรียนและรูปแบบ Online ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ รอบด้านตามหลักสูตรสถานศึกษาทุกคนและมีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายตามสภาพจริง มีการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ นิเทศ ทบทวนและประเมินผล การบริหารและจัดการศึกษาให้มีความเหมาะสม ชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ Peterson (1985) ศึกษาวิจัยเรื่อง วิสัยทัศน์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนและพฤติกรรมในการแก้ปัญหาของผู้บริหารโรงเรียน โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนที่มีวิสัยทัศน์ด้านคุณธรรมและจริยธรรม ที่ชัดเจนหากเข้าไปอยู่ในโรงเรียนที่มีปัญหาน้อย จะมีพฤติกรรมในการแก้ปัญหาแบบผู้เลือกปัญหา สำหรับผู้บริหารโรงเรียนที่มีวิสัยทัศน์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่ไม่ชัดเจน หากเข้าไปอยู่ในโรงเรียนที่มีปัญหาน้อยจะมีพฤติกรรมแบบแก้ปัญหาแบบผู้ดูแล และในขณะที่หากเข้าไปอยู่ในโรงเรียนที่มีปัญหามากจะมีพฤติกรรมในการแก้ปัญหาแบบนักสู้ ซึ่งผลการวิจัยสรุปให้เห็นว่า สภาพของโรงเรียนเป็นปัจจัยผลักดันที่มีผลต่อพฤติกรรมการทำงานและการแก้ปัญหาของผู้บริหารโรงเรียน โดยที่วิสัยทัศน์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนเป็นตัวกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาและในทำนองกลับกันวิสัยทัศน์ด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารโรงเรียนถูกกำหนดโดยสภาพของโรงเรียนด้วย

3. แนวทางการใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า การใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน พบว่า ด้านศีล พัฒนาวินัยการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ มาเรียนอย่างสม่ำเสมอ ด้านสมาธิ พัฒนาการเรียนรู้ความรับผิดชอบการทำงานบ้านและโครงการที่ได้รับมอบหมาย มีใจแน่วแน่มั่นคง และมีสุขภาพจิตดี ด้านปัญญา พัฒนาในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างสมเหตุสมผล คิดอย่างสร้างสรรค์ในการแสดงออกทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน พัฒนาตนเองทางกาย วาจา โดยใช้ศีล และพัฒนาตนเองทางใจโดยใช้สมาธิ จนเกิดปัญญาในการใช้ชีวิต สอดคล้องกับ พระมหาสมชาย สิริจนโท (ห่านนท์) (2552) ได้ทำการวิจัย พบว่าการพัฒนาชีวิตในพระพุทธศาสนาเถรวาทแบ่งออกเป็น 4 ด้านได้แก่ (1) การพัฒนาทางความประพฤติคือทางกายและวาจาให้มี

คือ (2) การพัฒนา ด้านอินทรีย์ 6 คือให้รู้จักสำรวจอินทรีย์ของตนอย่างมีสติกำกับ (3) การพัฒนาด้านจิตใจให้เกิดความเข้มแข็งและมั่นคงสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและ (4) การพัฒนาด้าน ปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติตนต่อสรรพสิ่งทั้งปวงไม่ให้เกิดความลุ่ม หลงมัวเมาแต่ให้เป็นอิสระจากสิ่งต่างๆ นอกจากนั้นก็ได้ศึกษาถึงโทษ(ผลกระทบ)ของการไม่ พัฒนาคุณภาพชีวิตคุณค่าของการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งต่อตนและสังคมหลักพุทธธรรมที่ นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตหลักธรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพ ชีวิต

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ภาพที่ 1: Six Steps to power 4 Learning Model (PDCAA)

การใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ 3 ประการ ได้แก่ 1) อธิศีลสิกขา คือ ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของศีล 2) อธิจิตตสิกขา คือ ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของ จิตใจ หรือสมาธิ และ 3) อธิปัญญาสิกขา คือ ข้อปฏิบัติที่ต้องศึกษาเกี่ยวกับเรื่องของปัญญา มักเรียก กันง่าย ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ประเวศ วะสี (ประเวศ วะสี, 2542) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้หรือหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนานั้น เรียกว่า สิกขา หรือ ศึกษา วิถีชีวิตคือการศึกษา วิถีชีวิตที่ดีประกอบด้วยระบบการอยู่ร่วมกันที่ดี คือ ศีล หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยความปกติ ระบบการอยู่ร่วมกันของชีวิต ควรจะต้องประกอบด้วยการพัฒนาจิตและพัฒนาปัญญายิ่ง ๆ ขึ้นไปด้วย ทำให้ระบบการอยู่ร่วมกันดียิ่ง ๆ ขึ้น ศีล สิกขา จิตตสิกขา และปัญญาสิกขา ที่เรียกว่าการศึกษาทั้ง 3 หรือไตรสิกขานั้น เพราะเป็นวิถีชีวิตทั้งหมด คือ การศึกษา การศึกษาจึงไม่ใช่การเรียนวิชา

การใช้หลักธรรมไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ดังนี้

ด้านศีล กิจกรรมอบรมค่ายคุณธรรม พัฒนากาย วาจา ให้อยู่ในระเบียบวินัย

ด้านสมาธิ กิจกรรมแข่งขันบทเพลงสวดมนต์ ทำนองสรภัญญะ

ด้านปัญญา กิจกรรมเรียนรู้หลักธรรมผ่านการประกวดวาดภาพพุทธประวัติ

สรุป

การเรียนรู้เป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ทั้งกาย จิต และ สติปัญญา เพียบพร้อมด้วยความรู้ คุณธรรม และจริยธรรม ผู้สอน จะต้องจัดประสบการณ์การเรียนรู้ อย่างเหมาะสมให้กับนักเรียน ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้นั้นมีอยู่หลากหลายวิธี การจัดการเรียนรู้ ตามหลัก ไตรสิกขาก็คือเป็นอีกวิธีหนึ่งที่เหมาะสม เพราะเป็นการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายคือ พฤติกรรมดี มีจิตใจดี มีคุณธรรม และมีสติปัญญาดี เป็นการทำให้ผู้เรียนลดทุกข์ สร้างสุขให้กับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การใช้หลักธรรมไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา ไปจัดทำเป็นชุดการเรียนรู้หรือชุดการสอนนั้น ผู้บริหาร สถานศึกษาจะต้องกำหนดให้เป็นนโยบาย จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมพฤติกรรมของ นักเรียนให้เป็นผู้มี เพื่อพัฒนา 3 ด้านคือด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และ ด้าน ความรู้ความคิด (ปัญญา) คณะครูอาจารย์ต้องจัดทำแผนการเรียนรู้การใช้หลักธรรมไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา กับทุกกลุ่มสาระ ทุกภาคเรียนมีการนิเทศ ติดตามประเมินผล เปรียบเทียบพฤติกรรมนักเรียน สรุปรายงานผล และ นำเสนอต่อคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา สถานศึกษาอาจหาฉันทามติให้ หลักธรรมไตรสิกขา เป็น อัตลักษณ์ของโรงเรียนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการจัดทำชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบการคิดแบบมีวิจารณญาณ การคิดวิเคราะห์ หรือแบบการใช้หลักธรรมไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา เปรียบเทียบกับชุดการเรียนรู้แบบการใช้หลักธรรมไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาหรือการนำหลักพุทธธรรมอื่นๆ มาจัดเป็นชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เช่น พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น

2. จากข้อสังเกตของกลุ่มสนทนาผ่านกลไกการสัมภาษณ์ ได้ตั้งข้อสังเกตว่า การเพาะบ่มพฤติกรรมการใช้หลักธรรมไตรสิกขาในพระพุทธศาสนา ไม่เน้นการเกิดปฏิกิริยาลูกโซ่ (ความสัมพันธ์ในแนวนอน) ขึ้นตอนใดจะเกิดขึ้นก่อนก็ได้ เช่น การฝึกอบรมเพื่อพัฒนา 3 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และ ด้านความรู้ความคิด (ปัญญา) เป็นต้น ประเด็นดังกล่าวนี้ควรจะได้ทำวิจัยเชิงทดลองเพื่อหาความสัมพันธ์ในแนวดิ่งหรือสับสนในพระไตรปิฎกต่อไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 10. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กัญญา พรนิเสน. (2549). ผลของการสอนแบบพุทธวิธีที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ รายวิชา ส 41102 สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ไทยพีบีเอส (Thai PBS). (2567). ปฏิรูปการศึกษา เส้นทางยังอีกยาวไกล. สำนักข่าวไทยพีบีเอส. สืบค้น 25 มีนาคม 2568 จาก <https://www.thaipbs.or.th/news/content/333481>.
- ประเวศ วะสี. (2542). พุทธธรรมกับอุดมการณ์สำหรับศตวรรษที่ 21. ในพุทธธรรมกับอุดมการณ์สำหรับ ศตวรรษที่ 21 : ปาฐกถาครอบรอบ 60 ปี พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตฺโต). (2546). ทิศทางการศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตฺโต). (2547). ขอบฟ้าแห่งความรู้. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมชาย สิริจินโท (ห่านนท์). (2555). พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระเทพวรคุณ (สมานสุเมโธ). วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Amarin tv. (2567). อนาคตการศึกษาเด็กไทยปี 67. สำนักข่าว Amarin. สืบค้น 20 มีนาคม 2568 จาก <https://www.amarintv.com/news/social/224088>.
- Peterson, K.D. (1985). Vision and problem finding in principals work: Values and cogition in administration. *Journal of Education*. 63(1), 105.